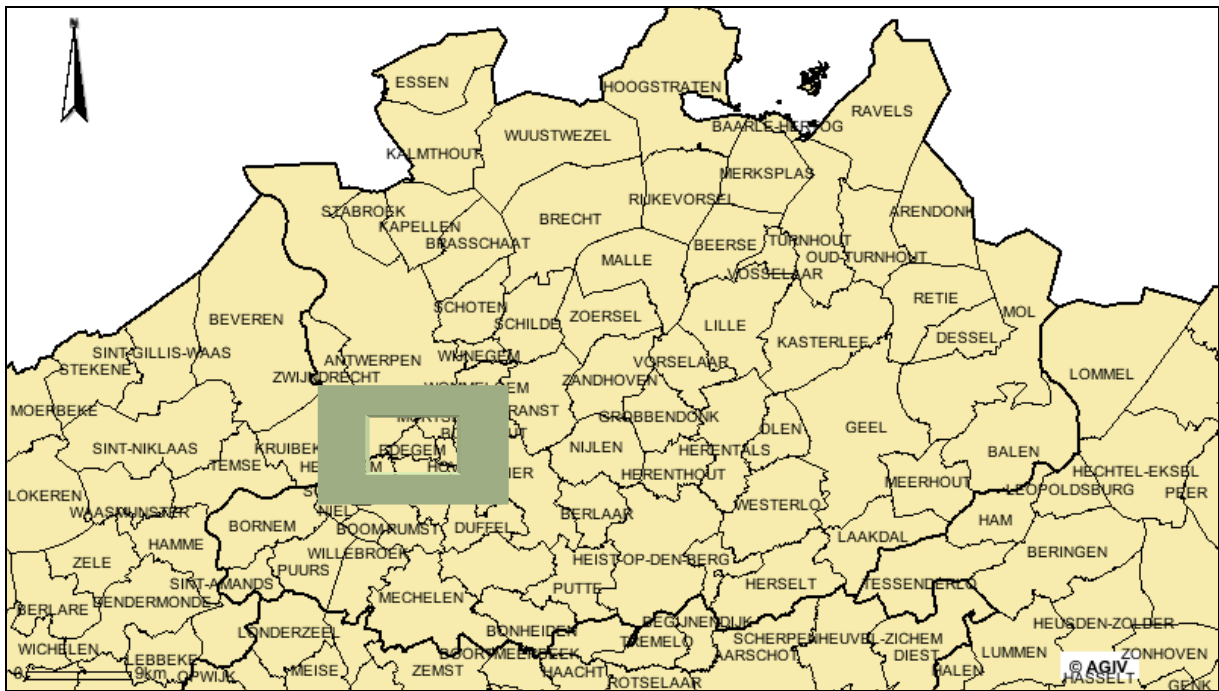

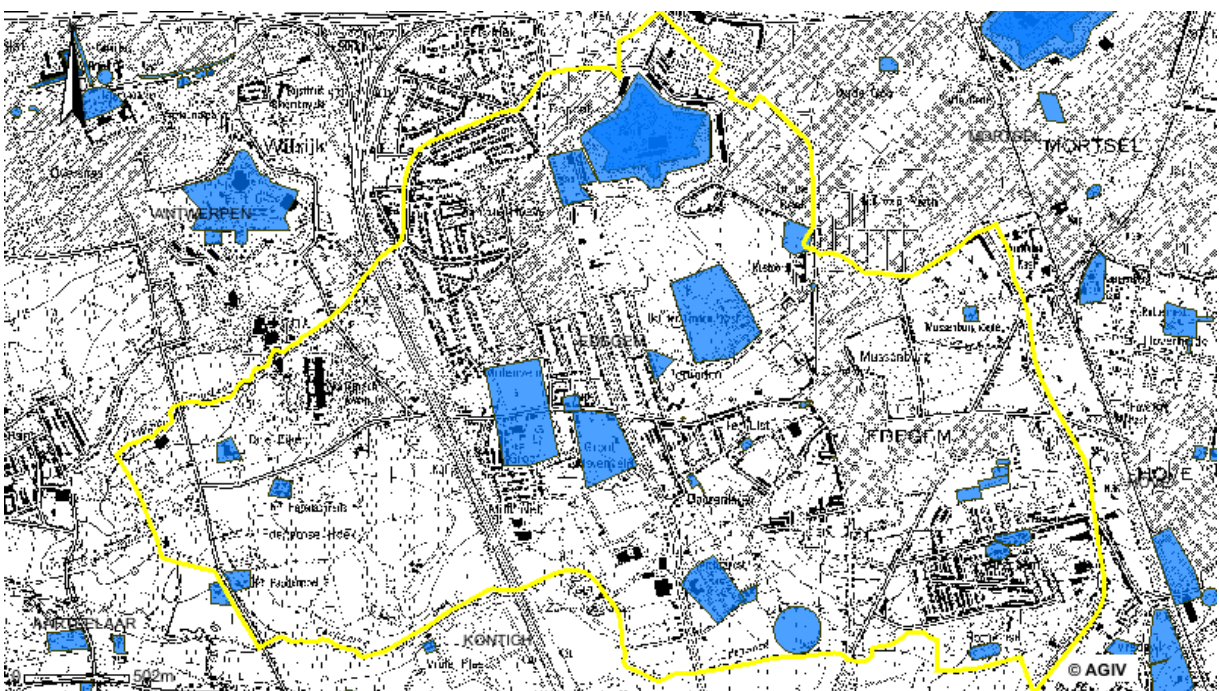
Archeologisch rapport

1. Lokalisering van de archeologische site

Aan de Prins Boudewijnlaan 43a te Edegem (coördinaten: X: 154810.48; Y: 204280.86; kadaster: afdeling 2, sectie C, perceel 421 e) werden een bestaande garage en parkeerplaatsen gesloopt voor de bouw van een nieuw kantoorgebouw (politiegebouw) met ondergrondse parkeergarage en voor de aanleg van nieuwe bovengrondse parkings.

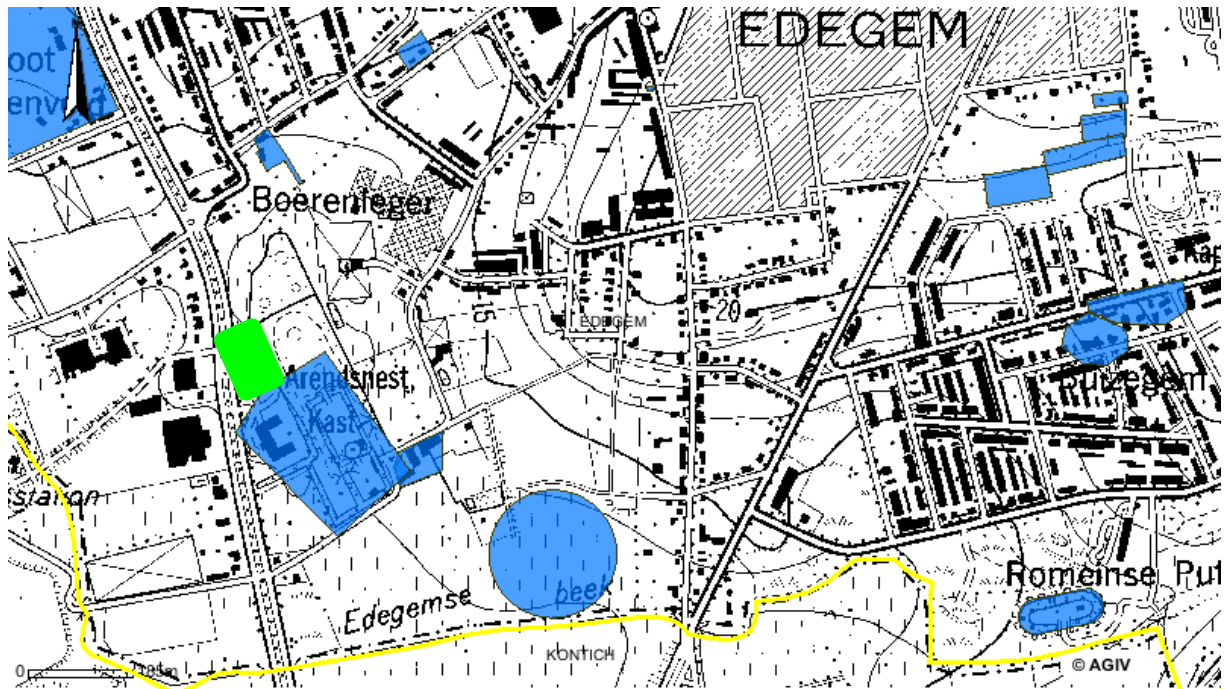
Figuur 1: Ligging van Edegem in de provincie Antwerpen

Figuur 2: Ligging van de archeologische zones te Edegem zoals aangegeven in de CAI.

Het plan van eisen omschrijft het archeologische karakter als volgt:

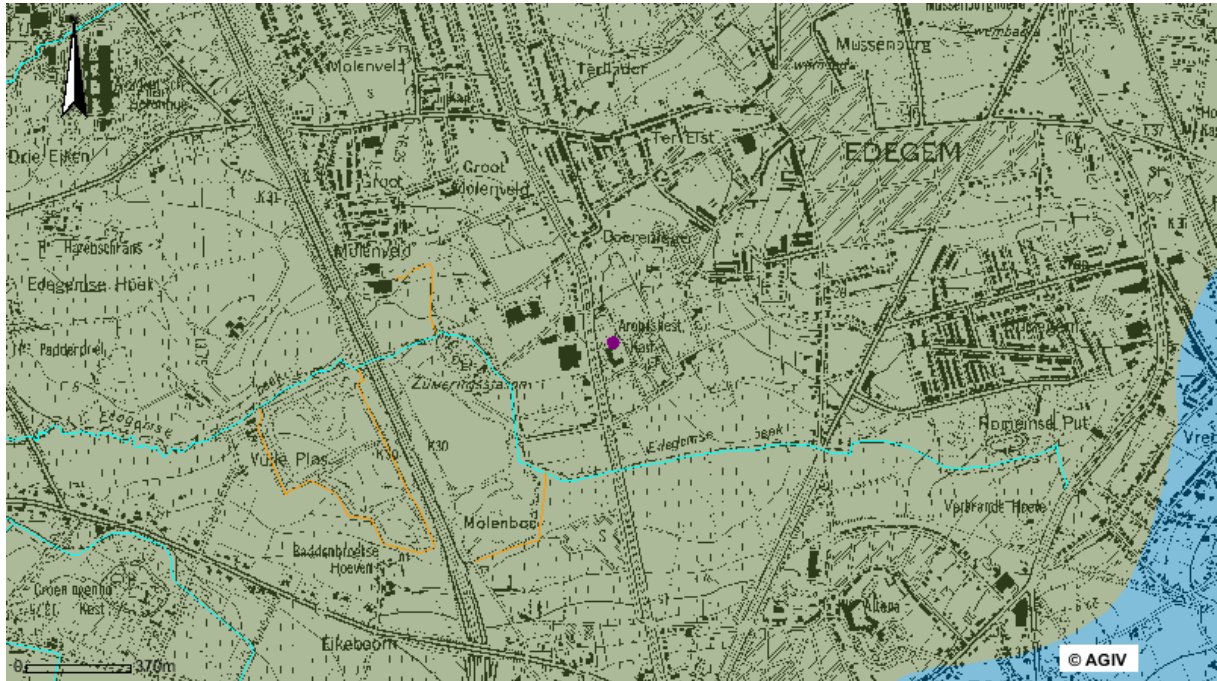
'Het project wordt ingeplant in een archeologisch waardevol gebied, op de kasteelsite 'Arendsnest' te Edegem. De oudste vermelding gaat terug tot 1348. Aanvankelijk was het een gehucht (Ter Hagen) van enkele hoeves. In de 16^e eeuw versmelten Ter Hagen en Ter Hoger Hagen en zou er een omwaterd stenen huis met duifhuis (?), brouwerij en hoeve gestaan hebben. Na 1650 was het een 'hof van plaisantie' met schuur, stallen, neerhof, brouwerij en hoeve. Tussen het midden van de 18^e en de 19^e eeuw werd het domein vergroot en gerestaureerd. In de 18^e eeuw noemde men het domein 'Boerenleger', vanaf 1806 kreeg het de naam 'Kasteel Arendsnest'. (info CAI)'.

Figuur 3: Detail van ondermeer de kasteelsite 'Arendsnest' zoals gesitueerd op de CAI met aanduiding van het areaal voor proefsleuvenonderzoek in het groen.

2. Fysisch – geografische context van de site en de nabije omgeving.

2.1. De Waterhuishouding (van PASSEN, 1974, 18-19, 29-30)

Figuur 4. Situering van site ‘Arendsnest’ op de oostelijke rand van het benedenschelde bekken (grijs) met loop van de Edegemse beek van oost naar west (lichtblauw) en aanduiding van het areaal voor proefsleuvenonderzoek in het paars

Edegem behoort tot twee hydrografische bekkens: het noordelijke gedeelte van het grondgebied behoort tot dat van de Kleine Struisbeek, en het zuidelijke tot dat van de Edegemse Beek..

Arendsnest en onze site behoren tot het tweede bekken.

De Edegemse beek (blauw op figuur 4) ontspringt op grondgebied Hove, even ten oosten van de Mechelse steenweg; ze vormt verder en volledige grens met Kontich; dit wil zeggen de zuidergrens van Edegem. Ten westen van de Prins Boudewijnlaan, niet ver van het Ardensnest, neemt ze de Dorpsloop op.

De Dorpsloop die zijn loop begon aan de Ter Elststraat, stroomt er langs Arendsnest, waar hij de walgrachten voedt om daarna, in zuidwestelijke richting naar de Edegemse Beek te vloeien.

Op het grondgebied van Aartselaar neemt de Edegemse beek de Kleine Struisbeek op. Onder de naam van Mandoerse Beek of Grote Struisbeek vloeit de waterloop nu, langs Kleidaal, naar de Vliet en mondt op de grens Hemiksem-Schelle in de Schelde.

2.2. Het landschap (van PASSEN, 1974, 18-19, 29-30)

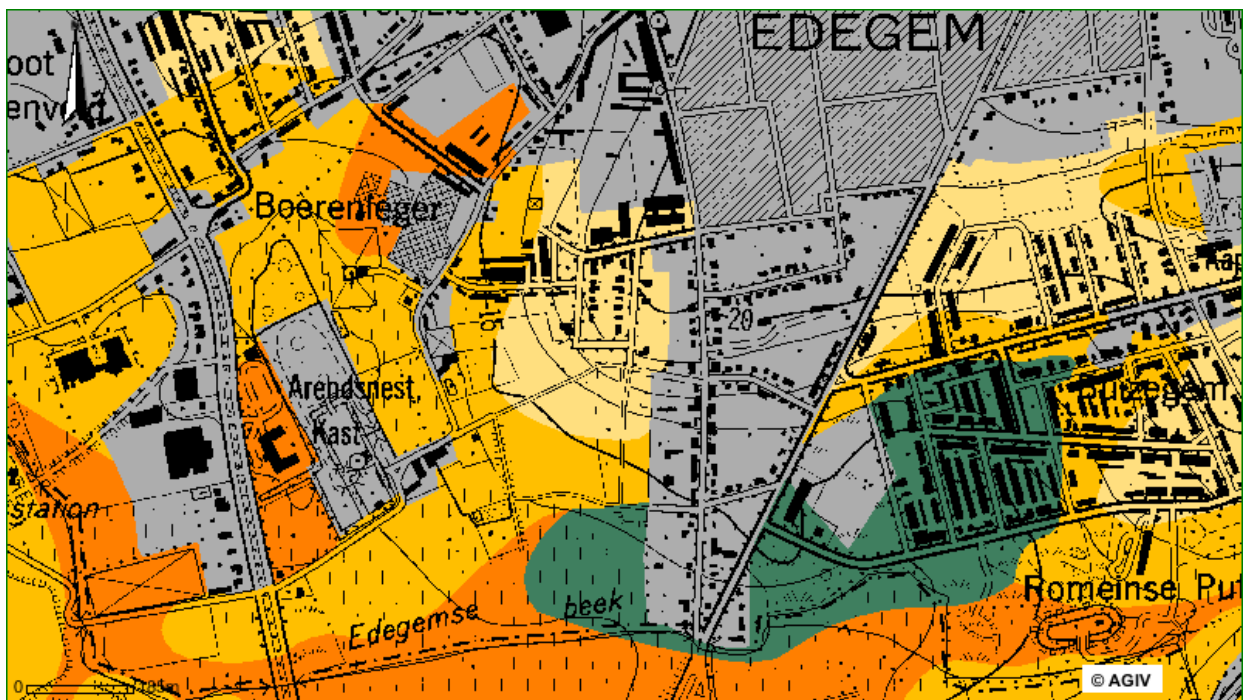
Figuur 5: De laaggelegen ligging van de site Arendsnest (aangegeven met de groene stip) in de vallei van de Edegemse beek

Het reliëf van Edegem is dalend van noordoost naar zuidwest. Met een hoogteverschil van ca. 13 m. daalt het van het hoogste punt, dat zich aan het bovenste of meest noordelijke deel van de Jan Verbertlei op een hoogte van 22 à 23 m. bevindt, tot aan de oevers van de Edegemse beek, op een niveau van 11 tot 12 m., en die van de Kleine Struisbeek, op een niveau van slechts 10 à 11 m. Het is op het hoogste punt (22 à 23 m) dat het oudste kerkje (Buizegem) op het grondgebied van Edegem, gesitueerd dienen te worden. De rest van het oude gehucht Buizegem (de eerste bewoonde kern van Edegem) ligt al een 4-tal meter lager. Ter Borch lag met zijn 14 tot 16 meter nog lager. De tweede dorpskern zou zich ontwikkelen op een plaats, die wat hoogteligging betreft (17 à 18 meter) voldoende veiligheid tegen overstroming bood en ook bij een bron gelegen was. Andere interessante plaatsen in de bewoningsgeschiedenis van Edegem liggen op 12 à 13 m (Hof ter Linden), Nijverdonk-Elsdonk op 13 à 14 m.; Mussenborg op 19 à 20 m. Arendsnest ligt op 13 à 14 m. en is omwille van die lage ligging, niet ver van de Edegemse beek erg nat gelegen.

2.3. De bodemvorming (van Passen, 1974, 22-23; 26)

De site ligt op, volgens de bodemkaarten, natte zandleemgrond. In de omgeving liggen vochtige zandleemgronden en verder naar het oosten liggen hoger gelegen droge zandleemgronden. Bij Arendsnest wees een oude boorput (jaar: 1946) op het bestaan van een laag van 1,30 meter Kempens zand op tertiair glauconiethoudend zand (van Passen, 1974, 22-23). In het zuid-oosten van de Kleine Struisbeek ligt een betrekkelijk hoog gelegen laag Rupeliaan. Het is op die plaats dat vanaf 1860 de steenbakkerij Pauwels werkzaam is. In de Rupeliaanse kleilagen en in de bovenliggende Diestiaanse lagen vinden wetenschappers (jaar: 1858) 152 verschillende species fossielen van schelpdieren.

Zoals algemeen bekend is de Edegemse landbouwgrond zeer vruchtbaar

Figuur 6: De bodems te Edegem:

3. De archeologische topografie van de omgeving

Het oudste kerkje en centrum op het grondgebied van Edegem was dat van Buizegem. Het tweede en recentere centrum was dat van Edegem.

Ter Borch was vermoedelijk een versterkte vesting op een motte gelegen aan de huidige Drie Eikenstraat (sectie A 286 e, C 180-184).

Laag gelegen vond men nog op 12 à 13 m Hof ter Linden, Nijverdonk-Elsdonk op 13 à 14 m.; Arendsnest ligt op 13 à 14 m. Omwille van hun lage ligging zijn deze hoeves eerder nat gelegen. Het lijkt me zeer aannemelijk dat het, afgaande op hun ligging, laat-middeleeuwse hoeves met walgracht waren. Dergelijke hoeves lagen geïsoleerd ingeplant in het landschap en kunnen met de meer gebruikelijk Engelse benaming 'moated sites' genoemd worden. Ze kunnen gedefinieerd worden als 'een stuk grond, vaak bebouwd, omringd of gedeeltelijk omringd met een brede gracht die meestal bedoeld was om met water gevuld te zijn', het geheel dateert meestal uit de late middeleeuwen (W. CAES e.a., Ter Hofstad doorgrond, Haacht, 1990, 119).

4. De archeologische topografie van de site

De Prins Boudewijnlaan van Kontich naar Antwerpen werd geopend in 1933 (van Passen, 1974, 220). In het oosten grensend aan de site waarop we proefsleuvenonderzoek uitvoeren ligt Arendsnest, met grachten omringd.

5. Historische bronnen

1348, 1374, 1396: archiefdocumenten spreken over land 'gelegen vore tHof ter Haghe'

1447: archiefdocument vermeldt 'Hoeve ter Hage' op naam van eigenaar Jan de Pape.

1474: archiefdocument geeft opsomming met leengoederen van de heer van Cantecroy met ondermeer: 'een aantal percelen van het Hof ter Hoger Hagen' (thans Arendsnest) (van Passen, 1974, 117).

1537: archiefdocument vermeldt dat 'Everaert Hoep zijn Edegems goed 'Ter Hogher Hagen', groot 14 bunder, in 'mangelinge' geeft aan Willem de Moeleneere.

1569: een acte vermeldt er 'steenen huyzinge metten berge, hove, bogaerde, grachten, duyfhuyze, brouwerie, soo de selve nu omgraven ende omwatert is.'

1570: cohier: geeft vier speelhoven aan in Edegem, elk met 'watergrachten' of 'hofgrachten'; hieronder ook 'Ter Hoger Hagen' (het latere Arendsnest), het speelhof van Willem van Immerseeel.(van Passen, 1974, 166)

1608: archiefdocument vermeldt voor het eerst de naam 'Boerenleger' (mogelijk aanvankelijk nog niet het hele domein Ter Hogen Hagen bedoeld maar slechts de bij het hof horende hoeve..

1656: uit een acte blijkt dat de nieuwe eigenaars, de gebroeders Dorchi, het hof herbouwen: 'ende hebben sy comparanten de selue huijsingen daerop selffs naerde door van hennen voors. vader doen bouwen ende metsen'. Het kasteel heeft dan waarschijnlijk grotendeels, op enkele verbouwingen en op de later toegevoegde toren na, de gestalte aangenomen waarin het zich nu nog bevindt. Het hof wordt dan als volgt beschreven: 'eenen grooten huijse van plaisantien met eenen hove daer achter, rontomme int water liggende, met een optreckende brugge, hebbende diversche neercamers ende opperkamers ceucken, solders... huijsinge, stallingen... opt nederhoff vanden grooten huijse, oock omwatert, met eene optreckende brugge ... ende alle welcke huijsingen, soo opper als nederhoff met de hoven daer toebehorenden, gestaen ende gelegen sijn opde voors. hoeve gen. Ter Hooger Haghen?'

1657: uit archiefdocumenten blijkt dat de naam Boerenleger synoniem is van 'Hof ter Hoger Hagen' maw het kasteel draagt de twee naast elkaar bestaande benamingen.

1661: een schepenbrief vermeldt Reginaldus Nijs is heer van 'Terhagen'.(van Passen, 1974, 467)

1690: verkoopakte met beschrijving van het goed 'schoone groote huysinge van plaisantie met allen die edificien, ciraeten ende comoditeyten... schuere, stallinge, neerhoff voor den castelijn, brauwerie met allen den aleme, metten grooten ende clijnen hoff ende de instrumenten vandien ende allent gene inden selven hoff is staende, soo hopcuijlen met henne staecken ende gereetschap, bascourt, plantagien ende andersints niet uytgenomen, liggende rontsomme in sijne wateren met dubbel grachten, alsmede den huijse, schuere, stallinge ende backeete bewoont ende gebruijckt by Peter Hellemans... gen. Het Hoff ter Hooger Haegen alias den Boeren Leger... mette lyen ende allen de opgaende boomen.

1690: 'Caerte figuratief' van 'den Boerenleger' getekend door de Kontichse landmeter Aeg. De Deckere (Gemeentearchief Mortsel 7, schepenbrieven van Cantecroy, Mortsel, Edegem, 1689-1705).

1694: akte vermeldt dat het hof 'op de nieuwe manier vuytten grond ende water opgebaud' was (volgens van Passen 1974, 225, slaat dit op de nieuwbouw van de Dorchi's in 1651).

1754: schepenbrief vermeldt dat het kasteel en alle aanhorigheden verkocht worden aan Jacobus-Norbertus Diercxsens.

1758: cohier: vermeldt 'Ter Hoger Hagen' als kasteel op naam van Diercxsens. (van Passen, 1974, 166).

1806: op de 'atlas van de Fransen' de eerste vermelding van het kasteel als 'Arendsnest' (van Passen, 1974, 221 en 227).

1829: een archiefdocument vermeldt het 'hof van plaisantie en buytengoed gem. Hof ter Hoogerhaegen nu Boerenleger' toegewezen aan Pierre-Jean Serruys.

1830: inscriptie: blijkens een kleine gedenksteen boven de stenen achterpoort vernieuwde of restaureerde P. Serruys in 1830 die poort en wellicht de achtergevel.

1892: Arendsnest wordt met hoeve en gronden toegewezen aan Jozef-Norbert Wouters. Naar hem zou het kasteel in de volksmond 't Hof van Wouters worden genoemd (van Passen, 1974, 229).

1900: een jaaroverzicht van kastelen vermeldt 'Arendsnest' als kasteel (van Passen, 1974, 166).

1910: een kaart van Edegem beeldt de domeinen af met de vermelding 'Boerenleger'.

Begin van de 20^e eeuw, voor 1934: Mevr. Peeters (geboren in 1890) die vele jaren op Arendsnest werkzaam was spreekt van een 'hautecour' en een 'bassecour'. Eerstgenoemde lag achter het woonhuis en omvatte een Engelse, een Franse en een Hollandse tuin. De tweede bevond zich tussen woonhuis en remise. Het goed heeft een 17^e eeuwse ingangspoort met portierswoning. Er was ook een dreef met olmebomen die voor de poort richting Kontich straat vertrok en tot tegen de toenmalige spoorweg liep nabij het Kontichbos.

1934: verkoopbrochure vermeldt 'het heerlijk domein Kasteel Arendsnest, met park, vijvers, fruithoven, hovenierswoning, serren, remisiën, 2 hoeven met beste labeurlanden, boschen, weilanden'. De ook voor de bouw van villa's uitstekende gronden, met een totale oppervlakte van 52ha 50 ca. werden sinds 1933 door de Prins Boudewijnlaan doorsneden (van Passen, 1974, 231).

6. Het archeologisch proefsleuvenonderzoek.

6.1. De werkduur en het onderzoeksprogramma.

Proefsleuvenonderzoek gedurende 5 dagen gespreid over 4 weken.

5 mei: 1 dag uitgraven sleuven onder begeleiding van archeoloog Ward Caes

8 mei en 14 mei: 2 dagen onderzoek van de sleuven met registratie en verwerking gegevens

1 en 2 juni: rapportage.

6.2. Beschrijving van het onderzoek

5 mei 2007:

Weersomstandigheden:

Warm, zonnig en droog weer, reeds meer dan 30 dagen had het niet meer geregend (een dergelijk lange periode van droogte was nooit voorgekomen sinds 1889).

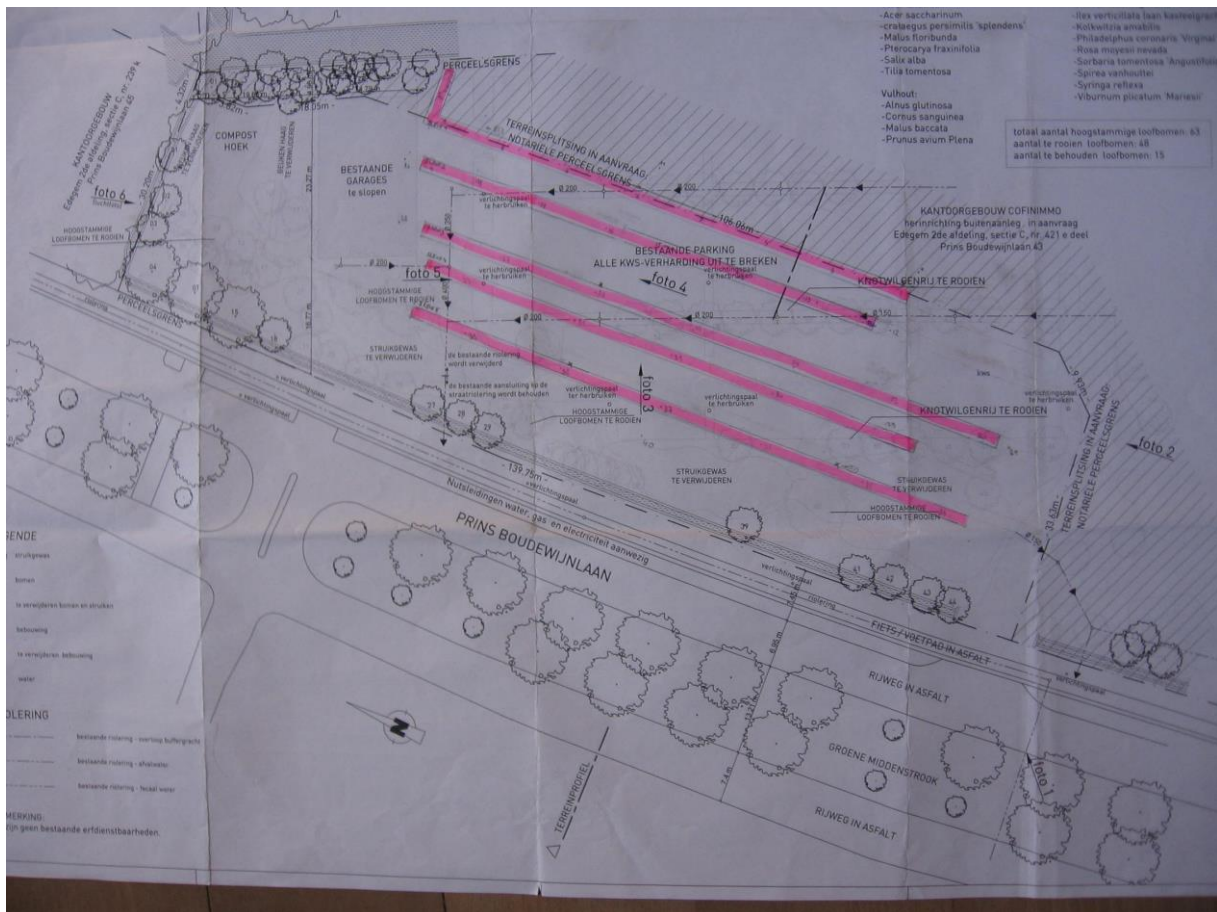
Figuur 7: Overzicht van de site (gezien van uit het zuiden) net voor aanvang van het graven van de eerste sleuf op 5 mei 2007.

Uitzetten van 5 parallelle proefsleuven. We oriënteren de parallelle proefsleuven haaks op de westelijke walgracht van het kasteel dat gelegen is aan de overkant van de walgracht. We oriënteren die haakse sleuven noord - zuid en parallel aan de Prins Boudewijnlaan.

Van oost naar west nummerden we de sleuven respectievelijk van 1 tot 5.

We legden de sleuven aan op het meest zuidwestelijke deel van perceel 421°, dit wil zeggen:

- ten zuidwesten van de perceelsgrens waarvoor terreinsplitsing in aanvraag is
- het deel van het perceel waarop de graafwerken voor afbraak van bestaande garages en bovengrondse parking en de uitgraving van beplanting gebeuren (voorafgaand aan het archeologisch proefsleuvenonderzoek)
- het deel van het perceel waarop nadien het nieuwe gebouw (politiegebouw) en de nieuwe parking worden aangelegd.

Figuur 8: Inplanting van de 5 sleuven (roze) genummerd van oost naar west van 1 tot 5.

We zetten de parallelle sleuven uit op onregelmatige afstanden, voornamelijk op de plaatsen waar nadien volgens de plannen van architect Dimitri Parein het gebouw en de meeste leidingen en rioleringen zullen aangelegd worden en de bodem met zekerheid zullen verstoren.

We graafden de sleuven met een geniekraan in opdracht van de bouwheer en vastgoedmaatschappij Cofinimmo. De geniekraan droeg een graafbak van 1.8 meter lengte.

Achterwaarts lieten we kraanman Luc met de geniekraan proefsleuven trekken van telkens 1.8 meter breedte en van wisselende lengte, op een manier dat het bewuste perceel (zoals hierboven aangegeven) over ongeveer een oppervlakte van 15% van het totaal met proefsleuven werd geopend.

De geniekraan pelde de grond af in lagen van telkens ca. 10 à 20 cm; deze dikte kon variëren op mijn instructies. Eerst kwam op die manier een ca. 20 cm dikke kiezellaag uit de sleuf. Het betrof een

Figuur 9: Zicht vanuit het zuiden op het geleidelijk uitdiepen van sleuf 1 en 2 door de geniekraan. Bemerk de sterk heterogene aangevoerde lagen in het westelijke profiel van sleuf 2

aangevoerde kiezellaag (arduinkiezels) van recente oorsprong. Waar de onderliggende lagen samengesteld waren uit heterogeen samengestelde recent (laatste 50 jaar) aangevoerde of doorwoelde grond gaf ik telkens instructie de lagen geleidelijk en steeds meer uit te diepen. Dit was overal het geval. In alle sleuven was de grond over de ganse lengte van de sleuf vrij recent aangevoerd of verstoord tot op een onderliggende homogene kleilaag. Om die reden liet ik de eerste twee sleuven (sleuf 1 en 2) uitdiepen tot op de homogene kleilaag en liet ik de kleilaag zelfs tot een 10 tal cm verwijderen.

De top van deze kleilaag situeerde zich op -75 cm^1 , maar op andere plaatsen was die slechts aanwezig op -95 cm .

Sleuven 3 tot 5 liet ik minder diep uitgraven, omwille van de (archeologisch teleurstellende) vaststellingen die we kunnen vergelijken met die van sleuf 1 en 2 met betrekking tot de bovenliggende lagen.

Lengte van de sleuven:

Sleuf 1: 66m (zonder de oost-west uitbreiding)

Sleuf 2: 60 m

Sleuf 3: 85 m

Sleuf 4 : 66 m

Sleuf 5 : 82 m

We fotograferen in detail de ongereinigde oostelijke sleufwanden van sleuf 1 tot en met 5

¹ De hoogte namen we met een niveaumeter. We namen de bovenzijde van de noordwestelijke hoek van het buitenvloerniveau van het buurt-gebouw op PrinsBoudewijnlaan 41 (?), aangegeven met blauwe verfstip, als 0-punt. Dit 0-punt is het referentiepunt tijdens de ganse opgraving.

Figuur 10: Zicht op de uitgegraven sleuven vanuit het zuidwesten.

Ondanks het droge weer kregen sleuf 1 en 2 te maken met opstijgend grondwater (tot ca. -85 cm), wat nogmaals de algemene vochtigheidsgraad van de bodem op dit en omringende percelen aangeeft.

8 mei 2007:

Weersomstandigheden:

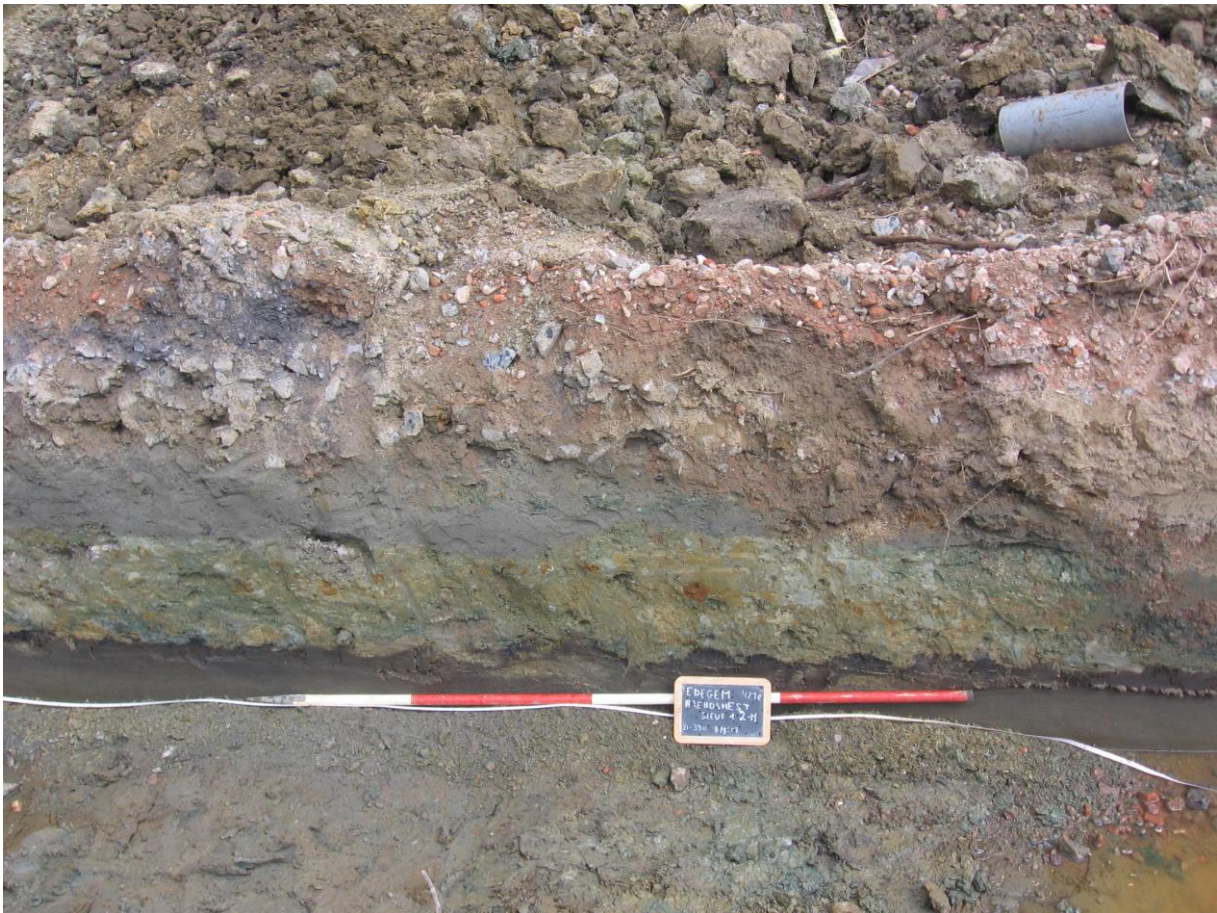
Bewolkt, maar het heeft op 7 mei 2007 sinds lang terug geregend. Er staat op een paar plaatsen water in sleuf 1:

Aanwezig:

Ward Caes archeoloog

Marianne Thys: assistent archeoloog.

Werkzaamheden:

Figuur 11: Zicht op de heterogene samenstelling van de lagen in de westelijke profielwand van sleuf 1

- hoogtemetingen in sleuf 4 en 5
- digitale overzichtsfotos' van de 5 sleuven
- oostelijke sleufwand van sleuf 1 reinigen
- digitale detailfoto's van de gereinigde oostelijke profielwand in sleuf 1 op de plaatsen die niet meer verstoord zijn door zeer recente vergravingen (aanleggen riolering, beplanting, bekabeling), dit wil zeggen (gemeten vanaf het einde van de sleuf in het zuiden: van m 66 tot m 60; van m 53 tot m 44; van m 33 tot m 21.
- Intekenen van de oostelijke profielwand in sleuf 1 op de plaatsen die niet meer verstoord zijn door zeer recente vergravingen (aanleggen riolering, beplanting, bekabeling), dit wil zeggen

(gemeten vanaf het begin van de sleuf in het noorden: van m 21 tot m 33; van m 44 tot m 53; van m 60 tot m 66.

- Verzamelen van vondsten uit de profielwanden
- Nummering en beschrijving van de lagen in sleuf 1 van 07/EA/1 tot 07/EA/11

14 mei 2007:

Weersomstandigheden:

Er zijn veel buien geweest de afgelopen dagen. Er staat op verschillende plaatsen water in de sleuven. In de late namiddag spelen harde regenbuien ons parten.

Aanwezig:

Ward Caes archeoloog

Marianne Thys: assistent archeoloog.

Werkzaamheden:

Figuur 12: Zicht op een detail van de oostelijke profielwand in sleuf 2 met de door stookolie zwaar verontreinigde lagen

Figuur13: reinigen van de oostelijke sleufwand van sleuf 2

- oostelijke sleufwand van sleuf 2 reinigen
- digitale detailfoto's van de gereinigde oostelijke profielwand in sleuf 2 op de plaatsen die niet meer verstoord zijn door zeer recente vergravingen (aanleggen riolering, beplanting,

bekabeling), dit wil zeggen (gemeten vanaf het eind van de sleuf in het zuiden: van m 60 tot m 33; van m 33 tot m 8.

- Intekenen van de oostelijke profielwand in sleuf 2 op de plaatsen die niet meer verstoord zijn door zeer recente vergravingen (aanleggen riolering, beplanting, bekabeling), dit wil zeggen (gemeten vanaf het begin van de sleuf in het noorden: van m 21 tot m 33; van m 44 tot m 53.
- Nummering en beschrijving van de lagen in sleuf 2 van 07/EA/12 tot 07/EA/24
- We fotograferen het profiel van sleuf 2 van meter 60 tot meter 33 en van meter 33 tot meter 8

Figuur 14: Zicht op de gereinigde profielwand in sleuf 4 vanuit het zuiden

Na afwerking van sleuf 2 resten er ons nog 2 werkuren op het terrein, we kiezen ervoor om tijdens de resterende tijd (en wanneer het niet verstoord wordt door buien) alleen de resterende sleuf 4 in de mate van het mogelijke in te tekenen (dit lukt ons slechts gedeeltelijk). We kiezen voor sleuf 4 omdat ze qua samenstelling gelijkaardig is aan die van sleuf 3 en van sleuf 5, ze verder van de straat gelegen is dan sleuf 5 (en dus mogelijk minder verstoord), ze verder afgelegen is van sleuf 1 en 2 (die reeds onderzocht werden) en dus een betere onderzoeksspreiding geeft van het terrein, ze centraal ligt in het nieuwe gebouw dat er zal opgetrokken worden en waar het bodemarchief op die plaats ter gelegenheid daarvan zeker zal verdwijnen.

6.3. Beschrijving van de archeologische contexten

Het betreft telkens een grondlaag, meestal recent van oorsprong en antropogeen en beschreven vanuit het profiel van de sleufwand.

Sleuf 1

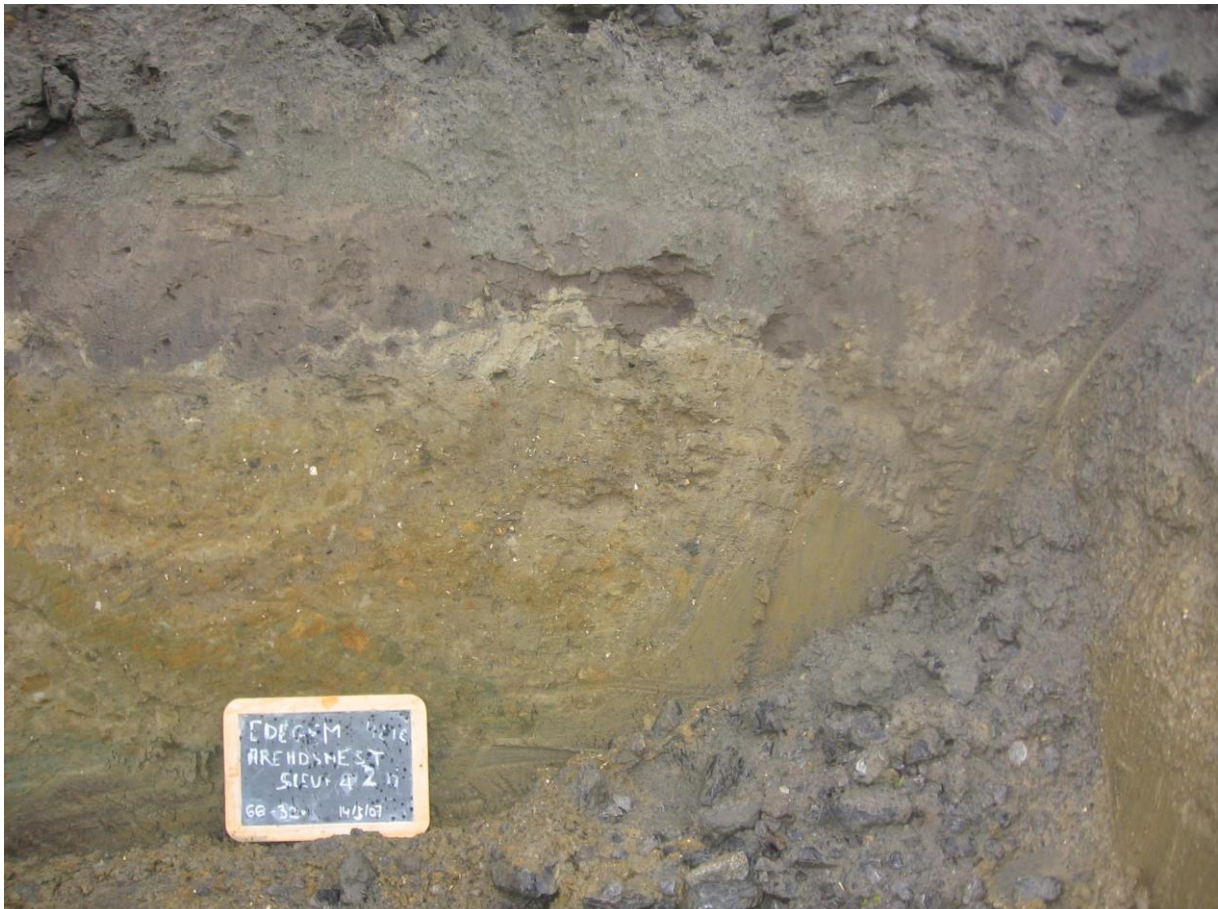
- 07/EA/1 Zwartgrijze, humeuze, zandig-leemlaag; heterogeen van samenstelling, bevat sporadisch kleine spikkels houtskool, bevat verder geen archeologica.
- 07/EA/2 Okerkleurige, heterogene leemlaag, bevat op bepaalde plaatsen concentraties van kleine schelp (zee) resten, maar op ander plaatsen dan weer grote recente bakstenen met de cement er nog aan vastgehecht.;
Positie onder 1
- 07/EA/3 Donker grijs-groen, kleiig-leem, heterogeen van samenstelling.
Bevat kleine en grote baksteenfragmenten van boomse baksteen (L:?: B: 9cm; D:4,4 cm) en bevat onderaan ook enkele ijzerslakken.
Positie: onder 1
- 07/EA/4 Groen-grijze tot zwarte kleilaag, bevat sporadisch kleine spikkels baksteen, houtskool en ijzer
Positie: onder 2 en 3
- 07/EA/5 Te interpreteren als een kleilaag, vooral in het noorden zwaar vervuild door stookolie
Lichtkleurige grijs-groen laag, heterogeen van samenstelling, bevat kleine schelp (zee) resten (cf 07/EA/2), maar op ander plaatsen dan weer kleine baksteenfragmenten.
Positie: onder 1 en 3
- 07/EA/6 Wegens hun stratigrafische posities zijn 2,3 en 5 vermoedelijk dezelfde laag.
Grijs-witte zandlaag, homogeen van samenstelling, bevat geen archeologica.
Te interpreteren als een steriele nivelleringslaag gebruikt bij aanleg van de parking.
Positie : onder 11
- 07/EA/7 Zwartgrijze, humeuze, zandig-leemlaag; heterogeen van samenstelling, bevat sporadisch kleine spikkels houtskool, bevat verder geen archeologica.
Positie onder 6
=2
- 07/EA/8 Grijsachtige leemlaag; heterogeen van samenstelling; bevat als archeologica ondermeer hedendaags glas, baksteensnelbouw, groen gekleurd horlogebandje in synthetische nylon, hedendaags glas, maar ook faience scherf en porseleinscherf (chinoiserie).
Positie onder 6
=7
- 07/EA/9 Te interpreteren als een opvullingslaag.
Groene zandlaag, homogeen van samenstelling; ruikt; bevat geen archeologica
Positie onder 11
= 6
- 07/EA/10 Te interpreteren als een laag vervuild door stookolie, wat een andere kleur dan context 6 verklaart en de geur
- 07/EA/10 Groen zandig-leem; heterogeen van samenstelling; bepaalde plaatsen, vooral in het noorden ruikende grond; als archeologica bevat de grond ondermeer fragmenten van baksteensnelbouw en geoxideerde prikkeldraad.
Te interpreteren als een laag vervuild door stookolie, wat een kleur verklaart en de geur, wegens de archeologica recent te dateren.
Positie onder 9
- 07/EA/11 Zand vermengd met zwart-grijze arduinkiezels/
Te interpreteren als de basislaag van de uitgebroken parking.
Positie: bovenaan

Sleuf 2

- 07/EA/12 Heterogene, lemige laag.
Samengesteld uit verschillende kleurpakketten, waaronder twee donkergroene, waarvan bovenaan de laag en één onderaan; tussenin een pakket met gele en bruine vlekken.
Archeologica: boomse baksteen: L: 19; B: 8; D:5 m.
De donkergroene pakketten zijn te interpreteren als stookolievervuiling.
Positie: onder 14.
- 07/EA/13 Groengrijze kleilaag met sporadisch kleine spikkeltjes baksteen.
Positie: onder 12.
= 4
- 07/EA/14 Oranjekleurige, heterogene leemlaag.
Archeologica: Boomse baksteen en fragment van art-deco (interbellum) fabriekstegel.
Positie: boven 12
- 07/EA/15 Heterogene leemlaag
Archeologica: Baksteenresten van boomse tegels.
- 07/EA/16: Recente vulling voor aanleggen van PVC-buis
07/EA/17 Zandige laag, zwaar vervuild door stookolie
Archeologica/ Ijzerslag
- 07/EA/18 Heterogene lemige laag met vermening van zand en klei. Licht vervuild met stookolie.
Archeologica: af en toe baksteenfragmenten
Positie: onder 17 en boven 13
- 07/EA/19 Heterogene kleiige leemlaag met zandige bijmenging op bepaalde plaatsen.
Verschillende kleuren, gaande van zwart, grijs, groen, oker, geel...
De gekleurde deellagen hellen schuin af naar het zuiden.
Archeologica beperkt tot kleine baksteenspikkels.
Positie onder 20
Te interpreteren als een opvullingslaag, aangevoerd vanuit het noorden naar het zuiden.
- 07/EA/20 Heterogene zandige laag, met op bepaalde plaatsen lemige en kleiige bijmenging.
Verschillende kleuren; grijs overheerst. Deellagen hellen schuin af naar het zuiden.
Archeologica: sterk gecorrodeerd ijzer (19^e eeuw?), scherp rood aardewerk (oxyderend gebakken).
- 07/EA/21 Heterogene zandlaag in verschillende kleuren, waarbij het geel overheerst.
Archeologica: geen
Vermoedelijk =19
Positie: onder 22
- 07/EA/22 Heterogene zwarte leemlaag; niet gelaagd in tegenstelling tot 19 en 20.
Archeologica: veel recent materiaal: recent vensterglas, geoxydeerd ijzer, aluminiumvelg, witte faience scherp, gemailleerde ijzeren voet van een pot.
Positie: bovenop 21
- 07/EA/23 Homogene, lemige, ovaalvormige lens.
Archeologica: geen
Positie: 22 zit rondom 23 dus 23 is deel van 22: 23=22
- 07/EA/24 Zandige laag met lenzen vervuild door stookolie (cf 17)
Positie: onder maar ook boven 22.
Interpretatie: de positie is belangrijk want die bewijst dat heel het pakket van 17 tot 24 een en dezelfde laag is met andere woorden; dat ze op eenzelfde moment menselijk zijn afgezet.

Sleuf 3 – 5

De samenstelling van de lagen in sleuf 3 tot 5 zijn analoog met die in sleuf 1 – 2. Alleen van sleuf 4 hebben we de oostelijke profielwand nog in detail gefotografeerd op 14 mei.

Figuur 15: Zicht op een detail uit de oostelijke profielwand van sleuf 4

Van sleuf 3 en 5 werden de ongereinigde profielwanden in detail gefotografeerd op 5 mei.

6.4. Interpretatie

De archeologische contexten.

De beschreven lagen in de sleuven kunnen in drie groepen verdeeld worden. We geven hierna het voorbeeld van sleuf 1::

- de toplagen (07/EA/6-9-11 in sleuf 1) die als nivellerings- en verhardingslagen van de recente parking kunnen geïnterpreteerd worden. (diepte: tot - 45 cm)
- de lemige of zandlemige heterogene opvullaag die na aanleg van de Prins Boudewijnlaan is aangebracht en nadien herhaaldelijk verstoord werd voor aanleg van nutsleidingen (gas, water, riolering en elektriciteit) (07/EA/2-3-5-7-8-10 in sleuf 1). Het valt te noteren dat deze laag op enkele plaatsen zandige lenzen met schelpresten bevat. Ik breng in dit verband het citaat uit de studie van van Passen in herinnering (zie 3.2.), die erop wijst dat bij Arendsnest zich oorspronkelijk een laag van 1,30 meter Kempens zand op tertiair glauconiethoudend zand

bevond (van Passen, 1974, 22-23). en dat wetenschappers in Diestiaanse lagen 152 verschillende species fossielen van schelpdieren vonden (van Passen, 1974, 22-23, 26).

Het lijkt me erg plausibel dat deze zandlagen ‘uitgezaveld’ werden bij of na de aanleg van de Prins Boudewijnlaan en nadien opgevuld werden met de minderwaardige heterogene lagen die we er tijdens het proefsleuvenonderzoek aantreffen (diepte: tot -85cm)

- kleilaag (diepte vanaf -75cm en dieper) bestaande uit Rupeliaanklei (07/EA/4 in sleuf 1).

Hoewel we in deze laag sporadisch kleine spikkels baksteen, houtskool en ijzer aantreffen lijkt deze laag zich omwille van zijn compactheid en zijn ongelaagdheid in zijn oorspronkelijke positie te bevinden. De weinige ‘archeologica’ kunnen het resultaat zijn van werking van dieren.

Het ziet er dus naar uit dat de laag liggende gronden tot de eerste decennia van de 20 e eeuw onder het oppervlak een schelprijke zandgrond bevatte die zich had afgezet op de Rupeliaanklei. De schelprijke zandgrond werd uitgezaveld (bij aanleg van de Prins Boudewijnlaan in het begin van de ‘30er jaren van vorige eeuw. Vermoedelijk kort nadien werd het perceel terug opgehoogd met andere meer gemengde lemige grond.

Latere bouwactiviteit op het perceel en op de nabij liggende percelen langs de Prins Bouwewijnlaan droegen bij tot het opnieuw herhaaldelijk verstoren van de bodem op meerdere plaatsen. Een groot stookolielek in een stookolietank zorgde bovendien voor een zwaar verontreinigde bodem in de noordoosthoek van het perceel.

De bodem:

Het proefsleuvenonderzoek toont aan dat de bodem, die op de bodemkaart nog oranjebruin als een natte zandleemgrond is ingekleurd intussen dient gecorrigeerd te worden als een ‘antropogene bodem’ en grijs kan ingekleurd worden op nieuwe bodemkaarten, de oorspronkelijk natte zandleemgrond is er immers volledig vergraven of verstoord.

De menselijke aanwezigheid:

De proefsleuven leveren geen enkel positief bewijs op van historische menselijke ingrepen in de bodem op deze plaats voor de aanleg van de Prins Boudewijnlaan (voor 1930).

De archeologica zijn ofwel zeker (glas, prikkeldraad, snelbouw, synthetisch horlogebandje, cement) van latere datum ofwel mogelijk, maar niet zeker, van een oudere datum (ijzerslakken, boomse bakstenen, chinoserie, faiencescherf) maar dan steeds waren ze zeer beperkt in aantal en bevonden ze zich steeds geïsoleerd en verspreid in de lagen.

De niet geroerde kleilaag (07/EA/4) die zich vermoedelijk nog in haar oorspronkelijke positie bevindt, vertoont geen enkele ‘verstoring’ of beroering. Mocht er menselijke aanwezigheid geweest zijn op deze locatie in het verleden, dan hadden we dit op een of andere manier naar grote waarschijnlijkheid nog kunnen vaststellen in deze laag (sporen van het onderste deel van een afvalkuil, paalgat, waterput, gebouwenfundering...).

We kunnen dus op basis van het proefsleuvenonderzoek concluderen dat:

- er met zeer grote waarschijnlijkheid nooit menselijke ingrepen van enig belang op de site hebben plaatsgevonden.
- mocht er eventueel toch menselijke ingrepen van enig belang op deze plaats hebben plaatsgevonden, deze volledig vernield zijn met de aanleg van de Prins Boudewijnlaan en door de werken die er ten gevolge daarvan of nadien hebben plaatsgevonden.

Suggesties voor de archeologie in de nabije omgeving:

Op basis van de fysisch-geografische context (waterhuishouding en topografie), in relatie tot de historische bronnen van Edegem en in confrontatie met archeologische en historische bevindingen in andere regio’s kunnen we als werkhypothese vooropstellen dat tHof ter Haghe

(het latere Arendsnest dat ten westen aan onze onderzoekszone grenst) in oorsprong een 'moated site' of 'hoeve met walgracht' zal geweest zijn, ingeplant ten vroegste rond 1150 (en vermoedelijk pas in de periode ca. 1220-1250). Vanaf die periode worden hoeves opgericht, niet meer op de geliefkoosde valleiranden die men uitkoos voor nederzettingen in de vroege en volle middeleeuwen, maar lager gelegen. Dit betekent dat ze in een vlakte liggen die in het Ancien Régime bij overstroming onder water kon komen te staan. Dus ze waren eerder gelegen in een woononvriendelijke omgeving. De ligging van tHof ter Haghe (het latere Arendsnest) vertoont inderdaad de kenmerken van de solitaire hoeven of 'Einzelhöfe' die ontstonden in een latere fase van wat men de middeleeuwse grote ontginningsbeweging genoemd heeft. Landschappelijk resulteerde deze beweging in het ontstaan van geïsoleerde hoeven in voormalige woeste gebieden, die ten teken van prestige, en met het bijkomende voordeel van drainage, zeer vaak omringd werden met een walgracht. (W. CAES e.a., Ter Hofstad doorgrond, 1990, 200-201). Het Hof ter Linden in Edegem zou samen met tHof ter Haghe (latere Arendsnest) ook in deze beweging kunnen kaderen. Het spreekt voor zich dat Hof ter Linden en tHof ter Haghe (latere Arendsnest) boeiende plekken blijven om dit effectief door de archeologie te laten aantonen.

Huidig proefsleuvenonderzoek toont aan dat sporen ter bevestiging van deze hypothese eerder zullen moet gezocht worden binnen de walgrachten van Arendsnest dan er buiten.

Suggesties voor aanpassing van de tekst uit 'plan van eisen':

Ter gelegenheid van het archeologisch proefsleuvenonderzoek dat we uitvoerden tussen 5 en 15 mei 2007 conform de 'vergunning tot het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem' die ons werd toegekend (dossiernummer 2007/54 07-13801) menen we het archeologisch karakter van de locatie meer genuanceerd en als volgt te kunnen omschrijven:

'Het project wordt ingeplant net buiten het archeologisch waardevol gebied van de kasteelsite 'Arendsnest' te Edegem. De oudste vermelding gaat terug tot 1348. In oorsprong was dit vermoedelijk een hoeve met walgracht (tHof ter Haghe). In de 16^e eeuw zou er een omwaterd stenen huis met duifhuis (?), brouwerij en hoeve gestaan hebben. Na 1650 was het een 'hof van plaisantie' met schuur, stallen, neerhof, brouwerij en hoeve. Tussen het midden van de 18^e en de 19^e eeuw werd het domein vergroot en gerestaureerd. In de 18^e eeuw noemde men het domein 'Boerenleger', vanaf 1806 kreeg het de naam 'Kasteel Arendsnest'.

6.5. Archeologisch archief

Een archeologisch archief werd aangelegd met

- grafisch plan met weegave van de opgegraven zones
- profieltekeningen van sleuf 1 en sleuf 2 met aanduiding van de aangetroffen archeologische sporen en structuren
- synthesesnota
- terreinplannen en tekeningen
- alle vondsten gesorteerd en genummerd volgens context
- 250 digitale foto's
- het terreindagboek

Dit archief (met uitzondering van de vondsten die aan de bouwheer ter beschikking worden gesteld) is integraal ter inzage bij Ward Caes op de zetel van Kunst en Kommunikatie bvba.